

Orlando: Yüzyıllar Boyu Sanatçının Arayışı

Buket Akgün *

Altbaşlığında da anlaşıldığı üzere Virginia Woolf'un romanı *Orlando: Yaşamöyküsü*, görünürde bir yaşamöyküsüdür ve bir sanatçı olarak Orlando'nun deneyim ve maceralarının çatısı altında Elizabeth döneminden modern dönemlere kadar uzanan üç yüz yıl boyunca İngiliz edebiyatının ana hatlarını aktarmaktadır. Orlando'nun bir sanatçı olarak sonsuz arayışı süresince sanat ve gerçeklik, sanat ve doğa, sanat ve ölümsüzlük, sanat ve ölüm, sanat ve gerçeğe aykırılık, yalanlar, ahlaksızlık, sanat ve din, sanat ve cinsiyet arasındaki ilişkiler ön plana çıkar.

Hermoine Lee, Orlando'nun, yaşamöyküsü yazarı gibi, "sanatta hayatı (ya da doğruluğu ya da gerçekliği: bu terimler sıklıkla birbirinin yerine kullanılır) ifade edecek yeni bir yol bulmak için çabaladığını¹ savunur. Bu akla, sanatı doğanın takliti ya da betimlemesi olarak gören, sanatın yansıma aktarmalı kuramını getirir. Platon "taklitçi sanatın ... gerçeklikten tamamen yoksun olduğunu ve besbelli, bir nesnenin yalnızca küçük bir parçasını ele aldığı için bu kadar etkili olduğunu ve o küçük parçanın da önemsiz olduğunu"² öne sürer. Öte yandan, romanda, Orlando'nun satın aldığı mobilyanın uzun listesi gibi örneklerle hayatın her safhasını taklit etmenin ya da betimlemenin ne kadar talihsiz ve sıkıcı sonuçlar doğurabileceği gösterilir. Platon'un aksine Aristo, takliti öğrenmeyle ilişkilendirir; "taklit etme içgüdüsünün insanda çocukluktan beri aşılınmış olduğunu ve canlılar arasında en taklitçi olmasının ve ilk derslerini taklit ederek öğrenmesinin insanı hayvanlardan ayıran bir özellik"³ olduğunu savunur. Orlando da "[d]oğa güzel miydi, yoksa acımasız mı?" diye düşünmeye başlar: "Böylece gerçekliğin niteliğine gel[ir] sıra, bu da onu gerçeğe götür[ür], buradan da Aşk, Dostluk ve Şiire var[ır]"⁴.

* Ok., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

¹ Hermoine Lee, *The Novels of Virginia Woolf* (New York: Holmes & Meier, 1977) 153.

² Plato, *Republic*, çev. John Llewelyn Davies ve David James Vaughan (Kent: Wordsworth Classics, 1997) 327.

³ Aristotle, *Poetics*, çev. S. H. Butcher (Devon: Courier Dover Publications, 1951) 15.

⁴ Virginia Woolf, *Orlando: Yaşamöyküsü*, çev. Seniha Akar, 5. bs (İstanbul: İletişim, 2005) 109.

Orlando için kurgusal yazının tek konusu “hayatın ta kendisi”dir.⁵ Bu yüzden çingenelerle kaldığı süre boyunca doğayı gözlemlemeye devam eder: “Tepeleri surlara, güvercinlerin göğüslerine, sığır böğürlerine benzetir. Çiçekleri mineyle, çimenleri eprimiş Türk halılarıyla kıyasla[r]. Ağaçlar pörsümüş kocakarıları[r], koyunlarsa boz kaya parçaları. Aslında, her şey başka bir şeydi[r].”⁶ Orlando’nun kıyaslamalarının gösterdiği gibi, sanatçı doğada gözlemlediklerinden yola çıkarak yepyeni bir şey üretir. Doğadaki nesnelere bakıp onları çok farklı şeyler olarak gördüğü için, Orlando’nun doğaya bakışı, Romantizm ile örtüşmektedir. Romantizmin savunduğu gibi, burada da, doğa sanatçı için bir tramlen, esin kaynağı, görevi üstlenir.

Yine bir Romantik inanış olan, sanatçının doğayla birliğine işaret eden Orlando, kendisine “doğanın gelini”⁷ der. Romantikler doğadaki ruhun insanlara işlediğine inanırlar. Ancak çingeneler doğayı yıkıcı ve Orlando’nun doğa aşkını da “İngiliz illeti”⁸ olarak addederler. Sol elinin parmakları soğuktan kavrulan ve sağ ayağı üzerine düşen bir kaya tarafından ezilen çingene Rüstem el Sadi doğanın acımasızlığına ve yıkıcılığına dair sağlam bir kanıttır. Dahası, Orlando içeride şiir yazmaya çalışırken, doğanın onu çağırarak bu yaratma sürecini engellemesi, sanat ve doğa arasındaki çekişmeye örnek oluşturur. Orlando da, aynı sonuca vararak, şöyle der: “[d]oğayla yazın arasında adeta doğal bir çekişme vardır; onları bir araya getirdiniz mi birbirlerinin canına okurlar.”⁹ Orlando, daha küçük bir erkek çocuğu olarak şiirinde doğayı betimlemeye çalıştığımda, “yeşilin tonunu tam olarak tutturmak için”¹⁰ didinir. Ancak daha sonra farkeder ki “[d]oğada yeşil başkadır, yazında yeşil bambaşka.”¹¹ Sanat kaçınılmaz olarak doğanın ve hayatın bir betimlemesi olsa dahi, doğayı ve hayatı olduğu gibi yakalayabilmek oldukça zordur. Büyük Buzlanma, sanatçının eserinde anı yakalayabilmek için nasıl zamanı dondurduğunu yansıtır. Aslında, yarı saydam oldukları için aynayı andıran, donmuş göl ve buz, sanatın yansıma aktarmalı kuramını akla getirir. Tıpkı sanatın zamanı durdurması, hayatı dondurması ve böylelikle ölümsüzleştirilmesi gibi, buzlanma da karnaval ile toplumsal kural ve gelenekleri askıya alır ve yaşlı bir kadının donarak ölümüne sebep olarak ironik bir biçimde onu ölümsüzleştirir. Bu da bir yandan sanat ve ölüm ilişkisini öte yandan da sanat ve ölümsüzlük ilişkisini

⁵ A.e., 200.

⁶ A.e., 107-8.

⁷ A.e., 184.

⁸ A.e., 107.

⁹ A.e., 14.

¹⁰ A.e.

¹¹ A.e.

gözler önüne serer. Daha da ironik olan ise herkesin donmuş kadının canlıymış gibi görünmesine hayran kalmasıdır.

Sanat, doğa ve gerçekliğin aksine, ahlaksızlık, gerçeğe aykırılık ve yalanlarla da ilişkilendirilir. Mask sahnesinde, toplumsal baskıları simgeleyen Saffet, İffet ve Hicap hanımefendiler, yaşamöyküsü yazarına engel olmaya çalışırlar. Orlando’nun çıplak bedenini kumaşlarla örtmeye uğraşırlar. Metnin varolması için yaşamöyküsü yazarının Orlando’ya ihtiyacı varsa ve Orlando İngiliz edebiyatının bedenselleşmiş haliyse, kızkardeşler sadece söz konusu yaşamöyküsünü sansürlemekle kalmayıp, genel anlamda edebiyatı da sansürlemektedirler. Buna rağmen Orlando’nun kadın olduğu gerçeğini örtbas edemezler ve gerçeği isteyen trompet sesleriyle korkutularak kaçırılırlar. Sanat ve gerçeğe aykırılık arasındaki ilişkiyi vurgulamak istercesine, yaşamöyküsü yazarı “gerçeğin zaten olmadığı”¹² iddia eder. “Hiçbir şey yoktur. Her şey bir miyasmadan, seraptan ibarettir.”¹³ Orlando sanatla günahı ilişkilendirecek kadar ileri gider. Örneğin, şiirinin ilk kıtasında çok fazla S harfi olduğundan yakınır çünkü Orlando’ya göre S harfi “şairin bahçesindeki yilandır.”¹⁴ İngilizce’de yılan anlamına gelen *serpent* kelimesinin baş harfi S’dir ve yılanın çıkardığı sesi yankılar. Yine Orlando’ya göre, “kulak ruhun ön odasıydı ve şiir şehvetten de, baruttan da daha etkili bir biçimde kirletip mahvedebilirdi insanı.”¹⁵ Cennetten kovulma öyküsünde yılan, Havva’yı kulaklarına zehirli kelimeler akıtarak kandırır ve ona yasak ağacın, bilgi ağacının, meyvesinden yedirir. İşte bu nedenle kelimeler tehlikeli addedilir. Shelley’nin şairler kanun yapıcılarıdır önermesini ve Romantizmin şair peygamber kavramını anımsatacak bir şekilde, Orlando, şairin yerinin “orunların en yücesi”¹⁶ olduğunda karar kılar çünkü şairin okurunu iyi ya da kötü yönde etkileme gücü vardır.

Bu şekilde, bir yandan ahlaksızlık, gerçeğe aykırılık ve yalanlar ile ilişkilendirilen sanat, öte yandan dinle de ilişkilendirilir. Örneğin, İstanbul’da, biri Orlando’yu bir dağ tepesinde şiir okurken görünce, Orlando’nun Tanrı’ya dua ettiği yanlışına düşer. Ayrıca, Orlando, İskoçya Kraliçesi Mary’nin, kan lekeli İncil’ine sahiptir. Bu İncil’in sayfaları arasındaki bir bukile saç ve kurabiye kırıntılarına, Orlando bir kıymık da tütün ekler. Kan açıkça yaşamı, sanat için esinlenmenin ve taklitin nihai kaynağını temsil etmektedir. Kurabiye kırıntıları ve kan yanyana gelince Hristiyanların şarap ve ekmek yeme ayinini, dolayısıyla ruhun beslenerek

¹² A.e., 143.

¹³ A.e.

¹⁴ A.e., 129.

¹⁵ A.e., 130.

¹⁶ A.e.

aydınlanmasını çağırır. Saç ise sanatsal yaratıcılığın göstergesi bir diğer nesnedir. Dağınık saç dizginlenemez tutku ve/veya sosyal ve ruhsal düzenin çöküşüne işaret eder.¹⁷ Son olarak, tütünün hem bağımlılık yapıcı hem de uyarıcı etkileri vardır. Bunlar, sanatın hem ahlaksızlık hem de dinle olan ilişkisini yansıtır.

Orlando'nun sanatı, yalnızca hayatı ya da doğayı değil onu üreten sanatçıyı da betimlemektedir. Bu bağlamda, sanatçı, ürettiği sanat yapıtıyla da tanımlanır. Romanda, yaşamöyküsü yazarının da söylediği gibi "bir yazarın ruhunun tüm gizleri, yaşamının bütün deneyimleri, zihninin bütün özellikleri eserlerinde koca koca harflerle yazılıdır".¹⁸ Benzer şekilde, Romantik şiirde, Wordsworth ile başlayarak, şairin kendisi odak noktası hâlini alır. Wordsworth şairin keskin duyarlılığını, coşkusunu ve tutkusunu över.¹⁹ Orlando, bir sanatçı olduğundan ya gözlemlerine ya da derin düşüncelere dalıp gider ve başka hiç bir şeye dikkat etmez. Bundan dolayı "hantal ve biraz dalgındır".²⁰ Hatta böyle sanatsal ve derin düşüncelere dalıp gittiğinde kendi kendine konuştuğu dahi olur; romanın sonuna doğru, bahçe bekçilerinin akıl sağlığından şüphe etmelerine neden olacak şekilde, aldığı bir telgraftaki sözleri şarkı gibi söyler. Orlando'nun böyle deli bir sanatçı olarak resmedilişi, köpekleriyle birlikte yemek yemesi ve onlarla sohbet etmesi, ve mücevherini koparıp çeşmelere atmasıyla pekiştirilir. Platon'un görüşleri de mizaç açısından Romantiklerle örtüşmekle birlikte, Platon şairin bu değişken mizacı bir tehdit olarak algılar. Platon taklitçi şairi, dingin mizaçlı bir ruha sahip olmamakla ve "ruhun değersiz bölümünü - tedirgin ve değişken mizacı - harekete geçirmek, beslemek ve güçlendirmekle, ve böylelikle mantıklı bölümünü"²¹ tahrip etmekle suçlar. Wordsworth'ün tanımındaki gibi, Orlando'nun hareketlerinde bir tutku hakimdir ve Orlando "süzülüp giden yüreğini"²² meşe ağacına bağladığında, bir yaz akşamının tüm verimliliğinin ve tutkulu hareketliliğinin "bedeninin çevresinde bir örümcek ağı gibi örülmüş"²³ olduğunu hisseder.

Yaşamöyküsü yazarı, Orlando'nun, sanatçının sürekli değişen ruh hâlini yansıtan, pek çok kişiliği olduğunu da belirtmektedir. Romanın başında,

¹⁷ Bkz.: Alf Hiltebeitel ve Barbara D. Miller (ed.), *Hair: Its Power and Meaning in Asian Cultures* (New York: SUNY Press, 1998) 95.

¹⁸ Woolf, *Orlando*, 155-56.

¹⁹ William Wordsworth, Preface to the *Lyrical Ballads*, 2. bs., 1800, *Poetical Works*, ed. Thomas Hutchinson (London: Henry Frowde, Oxford UP, 1912) 935.

²⁰ Woolf, *Orlando*, 28.

²¹ Plato, a.g.e., 336.

²² Woolf, *Orlando*, 16.

²³ A.e.

Orlando, pencereyi açtığı zaman, elinin "anında bir kelebeğin kanadı gibi kırmızıya, maviye ve yeşile bulandı"ğını²⁴ farkettiğinde, Orlando'nun değişken mizacı dolaylı olarak önerilir. İnsanlar tek bir renkten değil, onların pek çok farklı kişiliklerini simgeleyen, pek çok renkten meydana gelirler. Yaşamöyküsü yazarı Orlando'nun cinsiyet değişimi şöyle dursun, onun bu değişken kişiliğini dahi yakalayamaz. Dahası, kelebeğin kanatları, Orlando'nun sanatsal yaratıcılığı ve ustalığı olarak yorumlanırsa, uçma yeteneğine işaret eder. Victoria döneminde insanların kelekleri yakalayıp iğneleyerek sergilemeleri ise sanatın yaşamı yakalamaya çalışmasıyla paralellik gösterir. Ayrıca, Orlando'nun, daha cinsiyetini bile anlayamadan son derece baştan çıkarıcı bulunduğu, gerçek anlamdaki ilk aşkı olan, Rus prensesi Sasha tarafından terkedildikten sonraki transı çağırıtıran yedi günlük uykusu, ve cinsiyet değişimi öncesi, İstanbul'daki Türk isyanı sırasındaki bir diğer yedi günlük uykusu kelebeğin koza dönemini andırmaktadır. Her ne kadar uyku, "Ölümün ikinci benliği" ("Death's second self")²⁵ olarak nitelendirilse ve her ne kadar bu iki aşırı derecede uzun uyku ölüme benzese de, ikisi de aslında ölüme karşı çaredir. İlki Orlando'nun kalp kırıklığını iyileştirirken, ikincisi onu isyancıların elinde olası bir ölümden kurtarır. Orlando'nun genç bir sanatçı olarak buza bakıp ölümü düşünmesinde ve ölümlerin gömülü olduğu aile mahzenine inmesinde de, sanat ve ölüm ilişkisinin ipuçları vardır. Ne tuhaftır ki, zamanın etkilerine karşı durabildiği ve sadece yazarını değil yazılan/öznesini de ölümsüzleştirebildiği için, sanat, aynı zamanda ölümsüzlükle de ilişkilendirilir. İkinci uyku sürecinden sonra Orlando'nun bir kadın olarak uyanması ise, tırtılın, geçirdiği dönüşümden sonra, kozasından dışarı bir kelebek olarak çıkmasını çağırıtır.

Romanda bunun gibi sayısız değişim bulunmaktadır: mevsimler, Londra, Orlando'nun çehresi, cinsiyeti ve sanatsal ustalığı, sanatın ta kendisi ve edebiyat da dahil olmak üzere her şey değişir. Yaşamöyküsü yazarı ise sürekli değişim içerisindeki Orlando'yu yakalamakla yükümlüdür. Özellikle kadın olduktan sonra, Orlando sürekli pencereden dışarıyı seyrederken doğadaki değişimleri yakalamaya çabalarırken resmedilir. Benzer bir biçimde, son bölümde, Orlando, bir yandan arabasını kullanırken bir yandan da sokak tabelalarını okumaya çalışır, fakat tabelalarda yazanların hepsini yakalayamaz. Sadece bazı bölümlerini okuyabilir: "Amor Vin..." – apaçık *Canterbury Hikayeleri*'ndeki (*The Canterbury Tales*) baş rahibe tarafından takılan broşta yazılı Latince, "amor vincit omnia" ("aşk herşeyi fetheder"), deyiminin başlangıcı – ve "Applejohn ve Applebed Cenaz..." – büyük olasılıkla ölü kaldırırcılarının tabelası. Bu sokak tabelalarına dair, Esther

²⁴ A.e., 12.

²⁵ Bkz.: William Shakespeare, LXXIII. Sone, d. 8.

Sánchez-Pardo González şöyle der: “sırasıyla aşka ve ölüme yapılan bu iki açık ve net atıf ... Woolf’un kelime oyununu tam anlamıyla karşılayabilmek için birbirine gereksinim duyar. Aşk ‘kaldırıcıları’ herşeyi fethedecekler.”²⁶ Bu, sanat ve aşk ve sanat ve ölüm arasındaki ilişkinin göstergesidir. Daha önce de bahsettiğim gibi, doğa, Orlando’yu aşka ve şiire yönlendirir ve, sanatçı, eserinde ölümsüzlüğe ulaşabilmek için ölüme kafa tutar. Buna karşın, Orlando çocukluğundan beri ölümü saplantı haline getirir.

Romanda, Orlando’nun yanısıra, yazdığı şiir “Meşe Ağacı” da sürekli değişim gösterir; üç yüzyıl süresi boyunca tekrar tekrar yazılagelir. Böylelikle, Elizabeth döneminden modern dönemlere kadar, İngiliz edebiyatının uzun bir sürecini yansıtır - daha doğrusu gölgesi altında barındırır. Sandra Gilbert ve Susan Gubar, bu doğrultuda, *Tavanarasındaki Deli Kadın (The Madwoman in the Attic)* adlı eserlerinde, kendi kendini var etme mücadelesinin, kadın yazarı, yazdıklarını sürekli yeniden gözden geçirmeye zorladığını²⁷ söylerler. Öyleyse, “Meşe Ağacı” adlı şiirin yazılma süreci, Orlando’nun bir kadın sanatçı olarak kendi kendini var etmesini temsil eder; Orlando şiiri yazmaya başladığında henüz erkektir ve sonradan kadın olur. Tıpkı Kraliçe’nin, Orlando’dan, yaslanabileceği bir meşe ağacı olarak bahsetmesi gibi, Orlando da “toprağın dışına çıkmış köklerinin sertliğini hiç de rahatsız bulmadığı meşe ağacının altında, sükûnete kavuş[ur].”²⁸ Toprağın üstüne taşmış kökleriyle meşe ağacı dayanıklılık ve güç timsali olmakla birlikte Orlando’nun köklerini ve soyunu ya da daha doğrusu edebi kökleri ve eski kuşakları simgeler. Meşe ağacının kendisi gibi, “Meşe Ağacı” adlı şiir de, bir tür koruma ve gözetme görevi üstlenir; Orlando şiirinin ilk taslağını “sanki bir muska[yımışçasına]”²⁹ göğsünde saklar.

Meşe ağacının durağanlığının aksine, Orlando, değişken ve devingendir. Cinsiyeti, sanatçı kimliği ve sanatsal yaratıcılığı, yaşı arttıkça değişir. Kendi deyimiyle, bir sanatçı olarak kendini geliştirir; bazı yanılısamlarından kurtulur ancak bunların yerine yenilerini koymaktan endişelenir. “Çoğu oğlan çocuğu gibi, içine kapanık, ölüme sevdalı bir çocuktur[r]; derken çapkın ve gösteriş meraklısı ol[ur]; derken neşeli ve alaycı”,³⁰ kimi zaman

düzyazıyı kimi zaman dramı dener. Görüldüğü gibi, Orlando’nun bir sanatçı olarak arayışı süresince, doğası ve ruh hâlinin yanısıra, edebi zevkleri ve tercihleri de değişir ve sonunda çok daha iyi bir şaire dönüşür. “Meşe Ağacı” adlı şiiriyle bir ödül bile kazanır ve şiir “kitabını gömmeden, darmadağınık” bir biçimde ağacın altına, “bir armağan olarak”,³¹ toprağın ona verdiklerini toprağa geri verir gibi bırakır. Ağacın, Orlando’ya şiiri için ilham vermesi, sanatın doğadan esinlendiğini bir kez daha gözler önüne serer.

Orlando, okuma merakı ve kendisini soyutlaması yüzünden, âlim olarak anılmaktan pek gururlanır. Her ne kadar çocukluğunda kendisini hiç bir yere ait değilmiş gibi hissetmişse de, sonunda sanatçının “kutsal [bir] ırk[a]”³² ait olduğu sonucuna varır. Daha sonra, “bir kitap yazıp bunu bastırılmış olan birinin... [s]açları ışık aylaları, solukları günlük kokuları olmalı... ve dudaklarında güller açmalı”³³ diye düşünür. Sanatçının bu şekilde idealleştirilmesi, şairleri, peygamberler ya da “dünyanın onaylanmamış kanun yapıcıları”³⁴ olarak yücelten Romantik düşünceyle paralellik taşımaktadır. Hem erkek hem de kadın olmuş Orlando, peygamber şairden çok daha fazla kazanıma sahiptir. Her iki cinsiyetin de sırlarını bilmektedir, ki taklitçi sanat kuramı açısından bakıldığında bu kendisini daha yetkin bir sanatçı kılar. Her iki cinsiyetin gözünden doğayı gözlemleyebilmiş ve günlük olaylar üzerine derin derin düşünebilmiştir.

Romanın sonuna doğru, bir kadın sanatçı olarak, Orlando’nun keskin gözlemleri şöyle anlatılmaktadır: “Çiçek tarhlarındaki toprağın her zerresini gözünde mikroskop varmışçasına seçebiliyordu. Her bir ağacın dallarının dolaşıklığını görebiliyordu. Her bir çimen yaprağı ve yaprakların damarları ve taçyaprakları belirgindi.”³⁵ Orlando’nun kadına özgü nitelikleri onu şairâne bir hassasiyetle donatmaktadır. Anne Mellor ayrıca “Keats[’in] şairi herşeyden öte duygudaşlık (*empathy*) ya da şefkat (*sympathy*) yeteneği ile tanımla[dığını]”³⁶ belirtir. Aynı şekilde, Orlando da, erkeğe özgü tutku ve hırslardan arındıklarından dolayı, kadınların “derin düşünce, yalnızlık ve aşk”³⁷ için daha fazla zamanları olduğuna ve kazanımlarının daha çok olduğuna inanmaktadır.

³¹ A.e., 241.

³² A.e., 64.

³³ A.e., 63.

³⁴ Percy Bysshe Shelley, *A Defence of Poetry*, 1821, *The Prose Works*, ed. R. H. Shepherd, 2 c. (London: Chatto & Windus, 1888) 35.

³⁵ Woolf, *Orlando*, 238.

³⁶ Anne K. Mellor, “Keats and the complexities of gender,” *Cambridge Companion to Keats*, ed. Susan Wolfson (Cambridge: Cambridge UP, 2001) 216.

³⁷ Woolf, *Orlando*, 120

²⁶ Esther Sánchez-Pardo González, “‘What Phantasmagoria the Mind Is’: Reading Virginia Woolf’s Parody of Gender,” *Atlantis* 26.2 (Aralık 2004): 83.

²⁷ Sandra M. Gilbert ve Susan Gubar, *The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*, 2. bs. (New Haven: Yale UP, 2000) 49.

²⁸ Woolf, *Orlando*, 79. Ayrıca bkz.: 74.

²⁹ A.e., 123.

³⁰ A.e., 176.

Woolf'a göre, "Coleridge, güçlü bir dimağ androjendir derken, bunun, kadınlara özel bir yakınlığı olan bir dimağ olduğunu kesinlikle kastetmemiştir... Belki androjen dimağın, yankılayan ve sünger gibi olduğunu; yani duyguları engellemeden ilettiğini; yani doğal olarak yaratıcı, göz kamaştırıcı ve bütünsel olduğunu kastetmiştir."³⁸ Orlando'nun ileri sürdüğü gibi, kendisinin kadın olması, onun öldüğünün ilan edilmesiyle eş değerdedir; son derece ataerkil olan bir toplumda, erkeğe oranla aşağı görüldüğü bir konuma hapsedilmektedir. Ne olursa olsun, yazılma süreci üç yüzyılı bulan "Meşe Ağacı" adlı şiirini ancak kadın olduktan sonra bitirdiği unutulmamalıdır. Ancak bu cinsiyet değişiminden sonra Orlando, tam anlamıyla bir sanatçı olarak serpilir ve gelişir; daha doğrusu kendi ayakları üzerinde durabilen bir sanatçıya dönüşür. Orlando, edebiyatın, ya da üç yüzyıl boyunca değişen edebiyat kanonunun hayat bulmuş halidir.

Woolf, romanda, Sackville-West'in "Toprak" adlı şiirini "Meşe Ağacı" adlı şiir olarak kullanır. Öte yandan, kadın yazarlara atıfta bulunmaz ya da onlardan alıntılar yapmaz. Modern dönemlere kadar kadınlar edebiyat kanonunun dışında tutulmuşlardır. Romanın başında, Orlando'nun bir erkek sanatçı olmasının nedeni Elizabeth döneminde bir kadın sanatçının eser üretebilmesinin imkansız olmasıdır. Öncelikle, kadınlara sanatçı olabilmeleri için uygun eğitim verilmez. Bu nedenle, Orlando kadınların abeveyi bile öğrenmelerinin engellendiğinden yakınıdır.³⁹ Orlando'nun şiir yazmasına da izin verilmez. Onun yerine, kendisine sürekli "onarım bekleyen havlular, papazın odasının etekleri güve yeniği perdeleri"⁴⁰ gibi, "kadına özgü" görev ve sorumlulukları hatırlatılır. Orlando'nun şiirlerini herkesten gizli yazmasında, bir hilkat garibesine yaşam verme korkusu görülür. Küçük bir çocukken bile Orlando, yazma gereçlerini dolabında kilitli tutar ve kağıt kalem alabilmek için ağlar. Çingenelerle kaldığı süre boyunca ise Orlando, mürekkep yerine ağaç çilekleri kullanır. Bu da, sanatı, beslenmeyle, mecazi anlamda sanatçının ruhunun beslenmesiyle ilişkilendirir. Ayrıca, Orlando, yalnız olmadığını, Arşidüşes'in kendisini gözetlediğini farkederek farketmez, yazdıklarını saklar. Yaşamöyküsü yazarı, Orlando'nun kadın olduktan sonra yazdıkları konusunda çok daha alçakgönüllü olduğunun da altını çizer.

Woolf romanı için başlangıç noktası olarak yalnızca Vita Sackville-West'in eserlerini değil aile portrelerini de kullanmıştır. Portreler, tarihi kayıtlar olarak önem teşkil ederler, fakat ataların portreleri erkeklerle sınırlı kalmıştır. "Erkeklerin eşlerinin ve kız çocuklarının varlıkları tablolarında

³⁸ Virginia Woolf, *A Room of One's Own and Three Guineas* (Oxford: Oxford UP, 1998) 128.

³⁹ Woolf, *Orlando*, 120.

⁴⁰ A.e., 128.

korunmamıştır."⁴¹ Portrelerin edebiyat kanonunu temsil ettiğini düşünürsek, sadece erkeklere ait olan portrelerin varlığı, kanonda kadın yazarların eksikliğini gözler önüne serer. Atalarının varlıkları, portreleri ve eserleri, erkek yazarlarda etkilenme endişesi yaratırken, kadınlarda yazarlık endişesi uyandırmaktadır. Önceki çağların yazarları, kendi çağlarının edebi kurallarına uymak yerine klasik yazarları taklit etmeyi başardıkları için göklere çıkarılırken, Orlando'nun çağdaşları kusurlu bulunur. Öte yandan, bir kadın sanatçı olarak Orlando'nun böyle endişeleri yoktur. Çok okumakla beraber ne isterse onu yazar. Woolf'ta da etkilenme endişesi görülmez, çünkü pek çok klasik ve çağdaş yazara atıfta bulunarak Orlando'nun stilindeki ve eserlerindeki – ve böylelikle kendi eserlerindeki – etkilerini kabul etmektedir.

Bu bağlamda, Lee, kişiliğin oluşmasında geçmişten gelen mirasın önemi üzerinde durarak, "evi oluşturan tarihi dönemlerin aynı zamanda Orlando'yu da oluşturduğunu"⁴² iddia eder. Ayrıca "Orlando'nun karakterinin bir bölümünü resmeden her tarihi dönemin, edebi ve sanatsal imlemelerce akla getirildiğini"⁴³ savunur. Orlando'nun sanatsal benliği, buna paralel olarak, eski kuşaktan sanatçıların etkisiyle oluşur. Orlando, olgunlaşmamış bir sanatçı olarak yazdığı tragediyaları imha eder ve şiir yazmaya başlar. Orlando'nun, sanatçıların hayal ettiği kutsal ırk gibi görünüp davranmadıklarını anlayınca, oldukça hayal kırıklığına uğradığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Pope için şöyle der: "Eciş bücüş ve çelimsiz, saygı duyulacak tek bir yanın yok, acımacak ve aşağılanacak yanlarınsa çok!"⁴⁴

On dokuzuncu yüzyılda kadınlar eve kapanıp kaldıklarından ve günlük ev işlerini yerine getirmekle yükümlü olduklarından dolayı, dış dünyada olan biteni gözlemleyebilecek imkanları neredeyse hiç yoktu. Romanda da öne sürüldüğü gibi, "[e]rkek dünyaya, sanki kendisi için yaratılmış, kendi zevkine göre biçimlendirilmiş gibi korkusuzca bakar[ken, kadın ancak] ... sinsice, dahası kuşku dolu bir yan bakış at[abiliyordu]"⁴⁵ Kadın olduktan sonra Orlando kendi kendini irdeler, ve daha önce de belirttiğim gibi, kadın olmasının üç aşağı beş yukarı ölü olmasıyla eşdeğer olduğuna kanaat getirir. Tuhaf olan odur ki, kadın olduktan sonra gerçekten de Orlando'nun öldüğü ilan edilir. Aynı şekilde, Showalter, "bir kadın yazarın Evdeki Meleği,

⁴¹ Katherine Dalsimer, *Virginia Woolf: Becoming A Writer* (New Haven: Yale UP, 2001) 122.

⁴² Lee, a.g.e., 140.

⁴³ A.e., 143.

⁴⁴ Woolf, *Orlando*, 153.

⁴⁵ A.e., 140.

özgürlükle arasında duran o kadın mükemmelliği hayaletini, öldürmesi gerektiğini⁴⁶ savunur. Orlando'nun çingenelere katılması da benzer bir isyanın göstergesidir.

Victoria döneminde kadınların hapsedilmeye çalışılması gerçeği elbiselerine varıncaya kadar görülebilir. On sekizinci yüzyılda Orlando şalvar yerine etek giymeye başlar ve bu "insanın topuklarına dolanan"⁴⁷ eteklerle yüzemeyip boğulacağından korkar. Kıyafeti, kendini koruyabilme yetisini elinden aldığından dolayı onu başkalarına bağımlı duruma düşürür. Üstüne üstlük, romanda da belirtildiği gibi, on dokuzuncu yüzyılda, Orlando:

uysalca kabullendiği çember eteğin altında ezilerek duruyordu. Etek o güne dek giydiği her şeyden ağır ve bunaltıcıydı. Giysilerinin hiçbirini hareketlerini bu kadar engellememişti. Artık köpekleriyle birlikte bahçesini arşınlayamıyor, yüksek tepeye uçar adımlarla koşup meşe ağacının altına atamıyordu kendini. ... İnce pabuçlar çabucak ıslanıp çamurlanıyorlardı. Kasları esnekliklerini yitirmiş[ti].⁴⁸

Buna ek olarak, yaşamöyküsü yazarı şöyle söyler: "[Orlando] on dokuzuncu yüzyılın ruhuyla hiç bağdaşmıyordu ve bu yüzden ruh onu alıp direncini kırdı ve Orlando, ömründe ilk kez onun elinden tattığı yenilginin bilincine vardı."⁴⁹ Giyinip kuşanma adetleri, bir kadını o kadar çok oyalar ki, kadına kendi kendine kalıp düşünce zaman bırakmaz. Dahası, kadını odasına, yine içeriye, hapseder. Gilbert ve Gubar, aynı şekilde, on dokuzuncu yüzyıl edebiyatının hapsedilme, kapatılma, kuşatılma ve kaçma kavramlarıyla dolup taşıdığı belirtirler. Kapalı yerde kalma korkusunun da, "on dokuzuncu yüzyıl boyunca kadın yazarların eserlerinde tekrar tekrar karşımıza çıkan bir rahatsızlık"⁵⁰ olduğunu eklerler.

Romanın, kadınların oy kullanma hakkını elde ettiği yıl olan, 1928 yılında bitişi, kadınların edebiyat geleneğine dahil edilmelerinin kadın hakları için aslında yalnızca bir başlangıç olduğunu gösterir. Bu, ödüllü kadın yazar Orlando'nun arabasıyla acele içinde ilerken, diğer sürücülere ona yol vermelerini söylemesinde de sezilebilir. Aslında, İkinci Bölüm'deki yaban kazı kovalamacasının da ima ettiği üzere, bu, tam anlamıyla bir son değildir; arayış sürmektedir ve yaşanacak daha çok macera vardır. Öyle ya, sanatçının

arayışının hedefi erişilemeyendir, sürekli değişken olandır – hayatın ta kendisidir.

KAYNAKÇA

- Aristotle. *Poetics*. Çev. S. H. Butcher. Devon: Courier Dover Publications, 1951.
- Gilbert, Sandra M., ve Susan Gubar. *The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. 2. bs. New Haven: Yale UP, 2000.
- Dalsimer, Katherine. *Virginia Woolf: Becoming a Writer*. New Haven: Yale UP, 2001.
- González, Esther Sánchez-Pardo. "What Phantasmagoria the Mind Is": Reading Virginia Woolf's Parody of Gender." *Atlantis* 26.2 (Aralık 2004): 75-86.
- Hiltebeitel, Alf, ve Barbara D. Miller, ed. *Hair: Its Power and Meaning in Asian Cultures*. New York: SUNY Press, 1998.
- Lee, Hermoine. *The Novels of Virginia Woolf*. New York: Holmes & Meier, 1977.
- Mellor, Anne K. "Keats and the complexities of gender." *Cambridge Companion to Keats*. Ed. Susan Wolfson. Cambridge: Cambridge UP, 2001.
- Plato. *Republic*. Çev. John Llewelyn Davies ve David James Vaughan. Kent: Wordsworth Classics, 1997.
- Shelley, Percy Bysshe. *A Defence of Poetry*. 1821. *The Prose Works*. Ed. R. H. Shepherd. 2 c. London: Chatto & Windus, 1888.
- Showalter, Elaine. *A Literature of Their Own: British Women Novelists from Brontë to Lessing*. New Jersey: Princeton UP, 1999.
- Woolf, Virginia. *A Room of One's Own and Three Guineas*. Oxford: Oxford UP, 1998.
- *Orlando: Yaşamöyküsü*. Çev. Seniha Akar. 5. bs. İstanbul: İletişim, 2005.
- Wordsworth, William. Preface to the *Lyrical Ballads*. 2. bs. 1800. *Poetical Works*. Ed. Thomas Hutchinson. London: Henry Frowde, Oxford UP, 1912.

⁴⁶ Elaine Showalter, *A Literature of Their Own: British Women Novelists from Brontë to Lessing* (New Jersey: Princeton UP, 1999) 265.

⁴⁷ Woolf, *Orlando*, 116.

⁴⁸ A.e., 182.

⁴⁹ A.e., 181.

⁵⁰ Gilbert ve Gubar, a.g.e., 58.

AKŐIT GÖKTÖRK'Ü ANMA TOPLANTISI
(8-9 Mart 2007)

YAZINDA SANAT VE SANATÇI
SANAT VE ÇEVİRİ

İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakóltesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Dilta
DİL HİZMETLERİ

Akşit Gökürk'ü Anma Toplantısı (8-9 Mart 2007)

Yazında Sanat ve Sanatçı – Sanat ve Çeviri

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı tarafından 8-9 Mart 2007 tarihleri arasında düzenlenen **Akşit Gökürk'ü Anma Toplantısı** için sunulan bildiri ve konuşmalardan derlenerek Dilta Dil Hizmetleri Ltd. Şti. tarafından basılmıştır.

I. Baskı: Aralık 2007

ISBN: 978-9944-0890-0-5

Basım yeri:

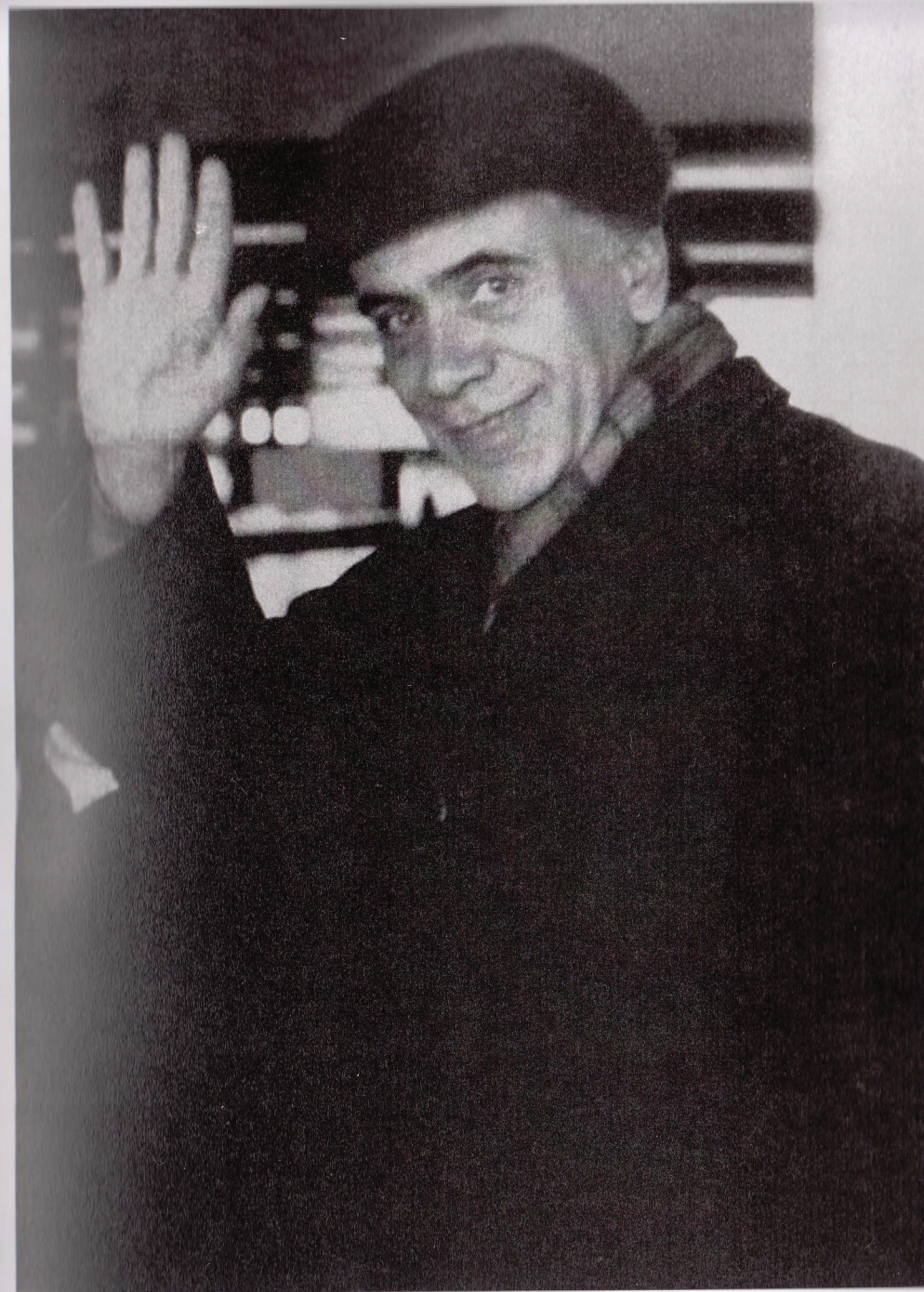
Dilta Dil Hizmetleri Ltd.Şti.

Taksim Cad. No. 33 Taksim-İstanbul

Tel: 0212 256 8824

www.dilta.com.tr

dilta@superonline.com

AKŞİT GÖKTÜRK

1934 - 1988

ÖNSÖZ

Bu kitapta derlenen yazılar, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı tarafından 8-9 Mart 2007 tarihleri arasında düzenlenen **Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı** için sunulan bildiri ve konuşmalardan oluşmaktadır.

Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı, bilim adamı ve öğretim üyesi Akşit Göktürk'ün anısına, 1999 yılından bu yana her yıl yapılmakta olup yurt içindeki üniversitelerden akademisyenler ve lisansüstü öğrencileri ile yazın, eleştiri, çeviri, sanat ve kültür konularında çalışmakta olan araştırmacılar ve yazarlara açık bir etkinliktir.

2007 Toplantımız için konu, yazın ve eleştiri alanında "**Yazında Sanat ve Sanatçı**", çeviri alanında ise "**Sanat ve Çeviri**" olarak saptanmıştır.

Bağlı buldukları akademik birimleri ve sunum başlıklarını belirttiğimiz konuşmacılar, aşağıdaki program sırası ile Toplantımızda yer almışlardır:

8 Mart, Perşembe

Akşit Göktürk Anısına
Adalet Ağaoğlu

Adalet Ağaoğlu ve Yapıtları
Prof. Dr. Nüket Esen (Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Yazarlığın "Tehlikeli Oyunları"
Prof. Dr. Jale Parla (Bilgi Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü)

Prosper Mérimée Öyküsünde Cinayet İşleyen Sanat Yapıtı
Prof. Dr. Nedret Öztokat – Ar. Gör. Selin Gürses
(İstanbul Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı)

Harem Resimlerinde Kadının Temsili: Harem: Peçenin Ardındaki Dünya
Yrd. Doç. Dr. Füsün Çoban Döşkaya
(Dokuz Eylül Üniversitesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı)

Orhan Pamuk ve Sanatçı
Yrd. Doç. Dr. Canan Şavkay
(İstanbul Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı)

Şair Sappho'nun Romantik Dönem Sanatına Etkileri
Dr. Füsün Deniz Özden (İstanbul Üniversitesi, Güzel Sanatlar Bölümü)

"Hallaç": Leyla Erbil
Yrd. Doç. Dr. Sema Bulutsuz
(İstanbul Üniversitesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü)

Yu. M. Lotman'ın Yaklaşımıyla Sanatçının Yaşam Öyküsü
Yrd. Doç. Dr. Emine İnanır – Ar. Gör. Korhan Korbek
(İstanbul Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı)

Orlando: Yüzyıllar Boyu Sanatçının Arayışı
Ok. Buket Akgün (İstanbul Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı)

Bingo: Edward Bond'un Sanatçı Shakespeare'i
Yrd. Doç. Dr. Erdiç Parlak – Yrd. Doç. Dr. Şevki Kömür
(Atatürk Üniversitesi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı-
Muğla Üniversitesi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı)

9 Mart, Cuma

20. Yüzyıl Edebiyatçılarının Roman ve Sanat, ve Roman ve Sanatçı Konusundaki Fikir Çatışmaları – Çatışmalara Rağmen Benzerlikleri
Prof. Dr. Sema E. Ege (Ankara Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı)

Yazınsal Metinlerde Derinlik Uygulamasına ve "Metalepse" Kavramına Karşılaştırmalı Bir Bakış: Plastik Sanatlardan Örneklemeler
Prof. Dr. Cengiz Ertem (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Ölümlü Bedene, Ebedi Taşa Yazılan Öyküler: Byatt'ın "The Djinn in the Nightingale's Eye"
Prof. Dr. Esra Melikoğlu (İstanbul Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı)

Siyah Yazında Caz Motifleri
Doç. Dr. Özden Sözalın
(İstanbul Üniversitesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı)

Ozan Çevirmen Çevirmen Çevirmen'e Karşı: Canterbury Hikayeleri ve Bukleye Tecavüz'ü Türkçe'ye Çevirmek
Dr. Nazmi Ağıl

Tom Stoppard'dan Sanat ve Sanatçı Konusunda Bir Değerlendirme: Travestiler
Doç. Dr. Mehmet Takkaç – Ar. Gör. Cüneyt Özata
(Atatürk Üniversitesi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı)

Güncel Sanat Projelerinde Çeviri
Ar. Gör. Şule Demirkol
(Yıldız Teknik Üniversitesi, Fransızca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı)

Psikanalitik Bakış Açısıyla Sanat ve Sanatçı
Ar. Gör. Arzu Korucu (Atatürk Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Tiyatro ve Çeviri: Harold Pinter Çevirilerinin Türkiye'deki Sessizliği
Öğr. Gör. Sevcan Yılmaz (Yıldız Teknik Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu)

"Bir Zar Atımı": Mallermé'de Şiir/Sanat
İşıl Özcan (Dokuz Eylül Üniversitesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi)

Sanat, Çeviri ve Disiplinler Arası Bağlantı
Ok. Can Ceylan (İstanbul Kültür Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü)

Zukofsky, Modernizm ve Müzik
Ar. Gör. Devrim Taylan Yıldırım
(Dokuz Eylül Üniversitesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı)

Prof. Dr. Jale Parla, Doç. Dr. Özden Sözalın, Yrd. Doç. Dr. Sema Bulutsuz ve Ar. Gör. Devrim Taylan Yıldırım'ın bildirimleri yazılı olarak elimize ulaşmadığından bu derlemede yayınlanamamıştır.

Anma Toplantımızı her yıl düzenlemekte bizleri desteksiz bırakmayan değerli öğrencilerimize, tüm katılımcılara, yer ve donanım sağlayan Üniversitemize, 2000 yılından bu yana bize katkıda bulunan, kurucuları Akşit Göktürk'ün öğrencilerinden olan ve 2007 etkinliklerinin bir kitap şeklinde elinize geçmesini sağlayan Dilta Dil Hizmetleri Ltd. Şti.'ye teşekkürlerimizi sunarız.

İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Haziran 2007

İçindekiler

Akşit Göktürk Anısına Adalet Ağaoğlu	1
Adalet Ağaoğlu ve Yapıtları Prof. Dr. Nüket Esen	5
“Sanat Sanat İçindir” ve “Fikir Romanı” Anlayışlarının Çatışması, Çatışmalara Rağmen Benzerlikleri Prof. Dr. Sema Ege	11
Yazınsal Metinlerde Derinlik Uygulamasına ve “Metalepse” Kavramına Karşılaştırmalı Bir Bakış-plastik sanatlardan Örneklemeler- Prof. Dr. Cengiz Ertem	23
Prosper Mérimée Öyküsünde Cinayet İşleyen Sanat Yapıtı Prof. Dr. Nedret Öztokat – Ar. Gör. Selin Gürses	39
Yazar, Yazın ve Yeraltı: A.S. Byatt’ın “Çeşm-i Bülbülün İçindeki Cin”i Prof. Dr. Esra Melikoğlu	47
Tom Stoppard’dan Sanat ve Sanatçı Konusunda Bir Değerlendirme: Travestiler Doç. Dr. Mehmet Takkaç – Ar. Gör. Cüneyt Özata	57
Harem Resimlerinde Kadının Temsili: Harem: Peçenin Ardındaki Dünya Yrd. Doç. Dr. Füsun Çoban Döşkaya	67
Bingo: Edward Bond’un Sanatçı Shakespeare’i Yrd. Doç. Dr. Erdinç Parlak – Yrd. Doç. Dr. Şevki Kömür	79
Yu.M.Lotman’ın Yaklaşımıyla Sanatçının Yaşam Öyküsü Yrd. Doç. Dr. Emine İnanır – Ar. Gör. Korhan Korbek	89

Orhan Pamuk ve Sanatçı Yrd. Doç. Dr. Canan Şavkay	97
Şair Sappho'nun İngiliz Romantik Sanatına Etkileri Ok. Dr. Füsün Deniz Özden	105
Ozan Çevirmen Çevirmen Çevirmen'e Karşı: Canterbury Hikayeleri ve Bukleye Tecavüz'ü Türkçe'ye Çevirmek Dr. Nazmi Ağıl	125
Orlando: Yüzyıllar Boyu Sanatçının Arayışı Ok. Buket Akgün	141
Psikanalitik Bakış Açısıyla Sanat ve Sanatçı Ar. Gör. Arzu Korucu	153
"Bir Zar Atımı": Mallermé'de Şiir/Sanat İşıl Özcan	163
Sanat ve Çeviri (Disiplinlerarası Bağlantı) Ok. Can Ceylan	173
Tiyatro ve Çeviri: Harold Pinter'm Türkiye'deki Sessizliği Öğr. Gör. Sevcan Yılmaz	177
Güncel Sanat Projelerinde Çeviri Ar. Gör. Şule Demirkol	189

Akşit Göktürk Anısına *

Adalet Ağaoğlu

İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın sayın, sevgili Akşit Göktürk'ü anma toplantısına bir konuşmayla beni de çağırmasından çok, ama çok duygulandım. Teşekkür ediyorum.

Yazında Sanat ve Sanatçı - Sanat Edebiyat - Edebiyat - Çeviri ve Edebiyat ve Okur üstünde durulacak bu sempozyuma başlarken, bütün bu disiplinlerin birbiriyle ilişkilerini göz önünde tutmuş sanat ve edebiyatın bilim adamı değerli Akşit Göktürk'ün anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

Kendilerinin 1979 yılında yayımlanmış OKUMA UĞRAŞI inceleme kitabını aynı yıl okumuştum. Bu denemenin yazınsal anlatıyla hesaplaşmalarında ayağımın yere basmasına katkılarını, yazar ve metin ilişkisi üstündeki sorgulamaları hakkında bana nasıl yardımcı olduğunu hiç unutmadım. Öyle ki, medyada, basında ne zaman edebiyat üstüne birtakım görüşler gündeme gelse içimden: "Aa, Akşit Göktürk buna hem de çok yönlü, bütün boyutların birbiriyle ilişkisi bağlamında değinmişlerdi," deme alışkanlığı edinmiş gibiydim. Çünkü ben, sanat ve bilim adamımız Göktürk'ün, düpedüz sanat izleyicisinden yola çıkarak, edebiyat alanında da yazar-metin ilişkisine 'okur' edimini de özellikle altını çizerek eklediğini görmüştüm. "Okur için mi yazıyorsun, yoksa kendin için mi?" sorgulaması ya da soruşturması artık soyutluktan çıkmış, hayatın ta içine geçmiştir, somut örnekler tanıklığında yaşarlık kazanmıştır.

OKUMA UĞRAŞI'nı okuduktan sonra, artık okur dünyasına da bütün boyutlarıyla eğilmemek imkansızlaşır. Bir edebiyat metnini, romanı, hikayeyi çevirirken, çevirmenin kendisi de bir okur, bir 'birey' olarak çevirisine kendi gölgesinin de düşmemesi olanak dışı değildir. Cinsler arası ayırım bu bambaşka, yabancı anlatıda hemen kendini gösterir. Metinleri anlamlandırmakta bu paya da 'okuma uğraşı' çerçevesinde yer ayırmak gerekir. Politika ve edebiyat ilişkileri okurun bir metin karşısındaki değerlendirmelerini etkileyecektir.

Sayın Akşit Göktürk'ün bütününü, eskisine göre tamamını çevirdiği Robinson Crusoe birçok okura nasıl da bir serüven anlatısını değil de, bir edebiyat eseriyle yüzyüze geldiğini fısıldamıştır. Kendilerinin yine **Lady Chatterley'in Sevgilisi** çevirisini aşıyla karşılaştırıp üstünde tartışanlar, böyle değerlendirenler bunun edebiyat içi bir çeviri olduğunu çok iyi ortaya koyarlar. Bunun dışında, kendi adıma ben, bu romanı 'sanki bütün bunlar bizde, bizim coğrafyamızda olup bitmekte' diyerek okumuşumdur. Hiç